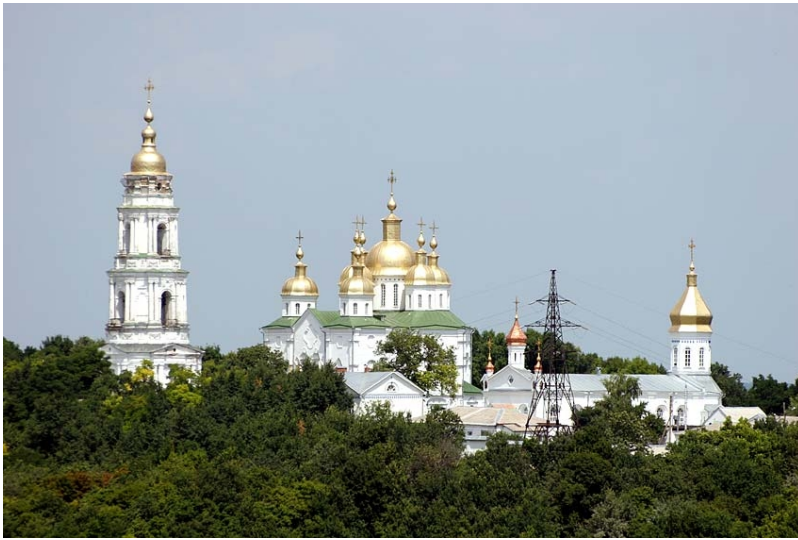

Історія Полтавського Хрестовоздвиженського монастиря

У 1650 році на високому пагорбі, поряд із Полтавою, коштом козацької старшини (Мартин Пушкар, Іван Іскра, Іван Крамар та ін.) і жителів міста було засновано чоловічий монастир. Заснування присвятили перемозі над польсько-шляхетським військом.

Історія не була занадто милосердною до цієї обителі – був він об'єктом суспільно-політичних суперечок, не раз його спустошували й руйнували. Але були в історії монастиря й щасливі епізоди – його зробили одним із символів перемоги в Полтавській битві 1709 року, він був центром культури та просвітництва Лівобережної України, надихав відомих діячів мистецтва у їх творчості.

До кінця XVII століття всі споруди монастиря були дерев'яними. У 1695 році його зруйнували кримські татари, які в союзі з Петром Іваненком (Петриком) йшли походом на Лівобережну Україну. На початку XVIII століття коштом відомого представника козацької старшини Василя Кочубея було розпочато будівництво нового, кам'яного собору (залишки дерев'яного розібрали). Але після втрати Василя Кочубея будівництво монастиря зупинилось.

За історичними джерелами в 1709 році в монастирі містився штаб шведського короля Карла XII напередодні вирішальної Полтавської битви з військами Петра I. Після перемоги російських військ та завершення бойових дій Хрестовоздвиженський собор було добудовано сином страченого Василя Кочубея – Василем Васильовичем. Зведення собору завершилося близько 1725 року. Воно розтяглося майже на тридцять років. У 1750 році було збудовано Троїцьку церкву, а у 1786 окрасу монастиря – дзвіницю.

Загалом XVIII століття можна сміливо назвати періодом розквіту монастиря. Саме в цей час було зведено основні його споруди. З 1775 по 1798 роки тут перебували архієпископи Слов'янський і Херсонський. Тоді ж при монастирі було засновано Слов'янську семінарію, учнями якої були видатний український письменник та поет Іван Котляревський, Василь Гоголь-Яновський (батько Миколи Гоголя), майбутній ректор і професор Петербурзької медико-хірургічної академії Семен Гаєвський та багато інших.

У монастирі бували всюдисущий Тарас Шевченко, який навіть замальовував монастирські споруди, та відомий російський художник Григорій М'ясоєдов. Останній у 1901 році подарував Полтавському театру картину-завісу розміром 6 на 12 метрів, на якій було зображено дорогу на монастир, біля якої сидить кобзар з обличчям Тараса Шевченка і грає для подорожанина з обличчям Миколи Гоголя.

Під час громадянської війни монастир не раз спустошували. Хоча справжній грабунок почався після введення в дію декрету Раднаркому про відбирання культових коштовностей.

У 1923 році монастир закрили. У його спорудах у 20-30 роках минулого століття розміщувався клуб залізничників, історичний архів, Полтавська дитяча трудова колонія НКВС, гуртожиток та студентська їдальня Полтавського педагогічного інституту.

Під час фашистської окупації община монахинь із дозволу відновленого єпархіального управління заснувала в колишньому чоловічому монастирі жіночий. У повоєнні роки в ньому налічувалось до 100 монахинь, на початку 50-х було відновлено деякі споруди, постраждали в період війни. Але в 1960 році монастир знову закритися. Офіційно він став пам'яткою культури та старовини.

1991 року діяльність Полтавського Хрестовоздвиженського монастиря відновлено. Відновлено й майже всі споруди. Тільки дзвіниця, яка знаходиться у стані перманентної реставрації, нагадує відвідувачам про складну історію обителі. На релігійні свята тут завжди багато людей із різних соціальних верств і різним розумінням цих свят. Саме в такі дні й у таких місцях, можливо, найбільш яскраво відчувається, наскільки люди, живучи зовсім поряд, можуть бути різними та, водночас, однаковими.

